

CONDIȚIILE DESFĂȘURĂRII PROCESULUI DE MEDIERE ȘI ALE ÎNCHEIERII ACORDULUI DE ÎMPĂCARE

Elena BUGUȚA,
doctorandă

SUMMARY

The entire process of intermediation must be subordinated to certain rules (laws) with values of indisputable principles which are necessary to the institution of intermediation to solve the problem in a peaceful way of any conflicts, inclusively criminal ones.

The intermediation on criminal causes represents a process through which the victims and offender being offered the possibility to participate in solving of different problems that appeared therefore offence of the intermediation of the third impartial mediator.

In each case the agreement in the criminal cause intermediation are integrated in the mechanism of reconciliation.

SUMAR

În majoritatea cazurilor, pe calea medierii penale pot fi soluționate conflictele izvorâte din infracțiuni pentru care răspunderea penală se înlătură prin retragerea plîngerii prealabile sau prin împăcarea părților. Cu toate acestea, împăcarea părților este convenția dintre persoana vătămată și făptuitor, încheiată în scopul de a înlătura consecințele săvîșirii infracțiunii, aceasta putîndu-și produce efectele juridice chiar din momentul punerii în executare a pedepsei penale.

Medierea este una dintre tehnicile-cheie ale justiției restaurative. Ea răspunde atît drepturilor victimei, cît și necesității de reabilitare a infractorului.

L iteratura juridică tratează insuficient problema participării la procesul de împăcare și a altor persoane decît autorul faptei și partea vătămată. Din punctul nostru de vedere, această problemă are o importanță deosebită. Astfel, persoanele aflate în conflict în legătură cu săvîșirea unei infracțiuni au destule motive de a se evita reciproc, fapt ce poate diminua considerabil importanța practică a instituției împăcării penale. Reconcilierea părților aflate în conflict este de foarte multe ori imposibilă pentru simplul motiv că acestea nu sînt în stare să se întîlnească și să discute din cauza disconfortului psihologic, al neîncrederii reciproce și chiar din cauza fricii de violența care poate fi manifestată atît de făptuitor, cît și de partea vătămată. Prin urmare, în astfel de situații este nevoie de implicarea unei terțe persoane care nu este parte a conflictului și este independentă. Soluția ideală ar fi ca această terță persoană să aibă și o pregătire

specială în acest sens. Aici avem în vedere, evident, persoana mediatorului.

În cadrul unui studiu sociologic efectuat recent, s-a relevat o diversitate de opinii în ceea ce privește eficiența instituției medierii penale. Astfel, aproape fiecare al doilea avocat consideră această instituție eficientă, fiecare al doilea judecător o socotește parțial eficientă și fiecare al doilea procuror o consideră ineficientă. Doar o parte mică din judecători și procurori, respectiv cîte 13%, cred că instituția medierii este eficientă; 33% din avocați și 40% din procurori consideră medierea o instituție parțial eficientă și fiecare al treilea judecător și al patrulea avocat o socot ineficientă. Avem, deci, o realitate paradoxală – avocații, în cea mai mare parte a lor, apreciază medierea penală ca fiind o instituție de succes, pe cînd cea mai mare parte a procurorilor o consideră ineficientă, iar judecătorii adoptă o poziție de mijloc [9, p. 188].

Referitor la procesul propriu-zis al medierii și la persoanele

participante la acest proces, L. Volodina menționează în mod eronat că procedura de împăcare ar trebui să se desfășoare la locul exercitării urmăririi penale, în prezența și sub controlul fie a ofițerului de urmărire penală, fie a procurorului sau chiar a judecătorului. Mai mult, același autor afirmă că dacă părțile au ajuns la un acord, perfectarea scrisă a acestuia ar trebui să fie făcută de către ofițerul de urmărire penală, procuror sau judecător [10, p. 43-44].

Nu împărtășim această părere, deoarece, înainte de toate, nu doar participarea, ci chiar simpla prezență a persoanelor menționate de către autorul citat nu este admisibilă în procesul de mediere, deoarece într-o asemenea ambianță este aproape imposibil să vorbim despre o restabilire a normalității în relația parte vătămată – făptuitor.

Medierea are anumite obiective:

- rezolvarea conflictului dintre victimă și infractor, precum și efortul de a repara prejudiciile emoțional și material;

- crearea oportunității pentru victimă și făptuitor de a discuta despre infracțiunea comisă, de a se axa pe restaurare;

- medierea oferă victimei o posibilitate reală de a beneficia de repararea prejudiciului și de a evita dubla victimizare.

Medierea reeducă infractorul, creează o șansă de a evita stigmatizarea și o sancțiune penală mai severă.

Scopul medierii nu este, deci, doar semnarea acordului de împăcare, ci și asigurarea unui dialog constructiv între părți.

Medierea în cauzele penale care eventual ar putea determina părțile la împăcare poate fi caracterizată de:

- **aspectul înțelegerii:** potrivit căruia înțelegerea le permite părților să ia singure acele decizii care le convin mai mult la momentul respectiv. Înțelegerea arată că procesul medierii nu este unul formal, el este flexibil, axat pe colaborare și interesele părților;

- **aspectul autodeterminării:** părțile pot lua propriile decizii asupra cărora vor cădea de acord în urma descrierii condițiilor și rezultatului medierii de către mediator, care este imparțial în litigiul apărut între părți. Autodeterminarea ține atât de acceptarea sau neacceptarea serviciilor unui mediator, cât și de acceptarea sau neacceptarea rezultatelor medierii;

- **aspectul autonomiei părților:** autonomia înlătură necesitatea prezenței unor organe profesionale la soluționarea conflictului apărut între părți, există o orientare a răspunderii doar spre părțile care se află în conflict, acestea asumându-și propriul risc spre calea înțelegerii [1, p. 260].

Există diferite forme ale medierii, consolidate în experiența mondială:

• **medierea directă:** în procesul

de mediere, în prezența mediatorului victima are întâlniri nemijlocite cu bănuitul, învinuitul, inculpatul (în continuare – infractorul) pentru soluționarea problemelor apărute în urma infracțiunii;

• **medierea indirectă:** în procesul de mediere victima nu dorește și, respectiv, nu are întâlniri nemijlocite cu infractorul; mediatorul se întâlnește cu fiecare dintre aceste părți și contribuie la soluționarea problemelor apărute în urma infracțiunii;

• **întâlniri familiale victimă / făptuitor:** victima și făptuitorul sînt însoțiți de familiile lor și de alte persoane apropiate, afectate indirect de comiterea infracțiunii, care iau atitudine și își exprimă punctele de vedere referitor la situația creată;

• **întâlniri comunitate / victimă / făptuitor:** întreaga comunitate poate participa alături de victimă, făptuitor și familiile acestora la găsirea celor mai adecvate soluții pentru îndepărtarea cauzelor care au dus la comiterea infracțiunii și rezolvarea consecințelor provocate de această situație;

• **grupuri victime / făptuitor:** metoda este utilizată în cazul în care infractorii nu au fost descoperiți sau dacă una dintre părți refuză să participe la orice fel de acțiune restaurativă. În asemenea situații se formează grupuri care sînt constituite din infractori și victime care nu au o legătură directă, dar care au comis sau care au suferit același tip de infracțiune;

• **mediere-surogat victimă / făptuitor:** se aplică în situația în care una dintre părți refuză participarea la o acțiune restaurativă, iar cealaltă este prea timidă sau vulnerabilă pentru a participa la o întâlnire de grup. În asemenea situație, se invită pentru întâlnire o persoană care fie a comis o infracțiune simi-

lară, fie a fost victimă în aceleași condiții [1, p. 262].

În urma enunțării și caracterizării formelor date, putem menționa că în Republica Moldova, odată cu adoptarea Legii cu privire la mediere, formele aplicabile în practică sînt primele două – medierea directă și cea indirectă, deoarece însăși instituția medierii este una nouă pentru țara noastră, iar antrenarea altor persoane decît cele aflate în conflict în acest procedeu la moment nu își poate găsi aplicare practică.

Procesul de mediere se compune din trei elemente constitutive:

1) existența unei proceduri de desfășurare a procesului de mediere accesibile pentru ambele părți; concomitent, această procedură nu va afecta mersul procesului penal;

2) examinarea minuțioasă a cerințelor victimei și ale infractorului;

3) satisfacția morală atât a victimei, cât și a infractorului [2, p. 15].

Medierea este una dintre tehnicile-cheie ale justiției restaurative. Ea răspunde atât drepturilor victimei, cât și necesității de reabilitare a infractorului [2, p. 17].

Medierea, ca activitate practică, are la bază trei premise fundamentale:

- prima se referă la importanța ființei umane, la unicitatea și demnitatea ei, la necesitatea menținerii acestei condiții;

- a doua premisă are în vedere faptul că persoana, familia, comunitatea pot avea probleme ce rezultă din interacțiunea cu ceilalți;

- a treia premisă scoate în evidență faptul că, datorită unei virtuți cu care a fost înzestrată ființa umană de a dezvolta sentimente de grijă și a-și ajuta semenii, după cum menționa H. Soydan, „Homo

ad juventum paratus”, oamenii pot și trebuie să intervină pentru aplanarea problemelor și îmbunătățirea vieții semenilor lor [4, p. 87].

Respectând aceste premise fundamentale, procesul de mediere include următoarele etape:

a) *Activități preliminare.* Mediatorul desemnat urmează să se întâlnească cu fiecare persoană în parte. Întîlnirile preliminare nu au ca scop colectarea informației despre caz. Este important ca mediatorul să nu intre în esența lucrurilor la această etapă. Părțile de multe ori pot încerca să povestească despre caz, intenționînd să convingă mediatorul despre dreptatea lor sau să-l influențeze astfel. Mediatorul trebuie să accentueze din start scopul întîlnirii.

b) *Întîlnirea părților.* Etapa începe, de fapt, cu venirea părților la locul medierii. În cadrul acestei etape părțile discută despre faptă și despre emoțiile/sentimentele lor. La această etapă, părțile și mediatorul obțin o înțelegere deplină a problemelor care țin de conflictul lor. Această etapă este importantă nu doar prin faptul că se acumulează informația despre conflict, ci și prin faptul că anume în acest moment părțile ar putea să înceapă să construiască o atitudine care ar duce la atingerea unui acord.

c) *Elaborarea planului de negociere.* Mediatorul prezintă părților o formulare a problemelor care au fost exprimate direct sau indirect și a căror abordare ține de soluționarea conflictului.

d) *Crearea unei înțelegeri reciproce și formularea alternativelor.* Mediatorul încurajează părțile să discute pe rînd fiecare problemă identificată și să încerce să găsească una sau mai multe soluții acceptabile pentru rezolvarea ei. Pentru fiecare problemă, mediatorul canalizează părțile în așa fel încît să fie

identificate nu doar pozițiile lor în privința ei, ci și interesele reale.

e) *Finisarea procesului de mediere.* Părțile pot ajunge la un acord sau pot refuza acordul. Și într-un caz, și în altul este importantă decizia mediatorului de a încheia negocierile și de a finisa procesul de mediere. Mediatorul trebuie să nu tergiverseze negocierile, dar și nici să nu grăbească părțile. Părțile trebuie să aibă oportunitatea de a se exprima și de a decide în ce condiții ele pot să încheie un acord [1, p. 269].

Acordul trebuie să fie un document care prezintă în mod clar intențiile participanților, deciziile lor și acțiunile (sau, dacă este cazul, inacțiunile) pe care trebuie să le întreprindă părțile. Acordul de împăcare reprezintă rezultatul procedurii de mediere, prin care ambele părți acceptă condițiile de împăcare, și include angajamentele asumate de părți, modalitățile și termenul de realizare a acestora [1, p. 261].

Victima, prin acest acord, se dezice de orice pretenții față de învinuit și „solicită” exonerarea acestuia de răspundere penală. Învinuitul, angajîndu-se și îndeplinind obligațiile asumate, care pot fi atît recuperatorii (exprimate prin repararea prejudiciului material, înlocuirea obiectului, repararea acestuia sau compensarea prejudiciului în formă pecuniară), cît și de ordin moral (să ceară scuze ș.a.).

Acest acord urmează a fi prezentat organului de urmărire penală sau instanței de judecată de către mediator. Recepționînd acordul de împăcare, organul de urmărire penală sau instanța din oficiu citează părțile și, dacă constată că acordul de împăcare a fost încheiat conștient, benevol, cu respectarea drepturilor părților, conform prevederilor Codului de procedură penală și

art. 109 din Codul penal, hotărăște încetarea procesului. Aceasta este posibil doar atunci cînd părțile înțeleg că anume ele determină mersul procesului de mediere și, cel mai important – rezultatul acestuia, iar în final – efectele acestuia. În cazul dat părțile sesizează că nimeni nu este în drept să le impună opinia proprie.

Astfel, participanții la mediere nu se referă la articolul respectiv din Codul penal, sub incidența căruia cade fapta incriminată persoanei inculpate, ci discută despre daunele materiale și morale cauzate victimei în urma infracțiunii comise. [3, p. 201]. Anume procesul de mediere permite infractorului să abordeze sub acest aspect corectitudinea faptelor sale și să sesizeze în profunzime starea emoțională a victimei [4, p. 87].

Înlăturarea răspunderii penale pentru o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă are loc doar în cazul în care infractorul și victima s-au împăcat, institutul medierii fiind destinat să favorizeze realizarea împăcării. Împăcarea este o măsură alternativă răspunderii penale și, implicit, procedurii judiciare, care diversifică administrarea justiției penale.

Împăcarea produce efecte juridice din momentul pornirii urmăririi penale și pînă la retragerea completului de judecată în camera de deliberare [5, p. 7-10]. Totodată, trebuie de remarcat că împăcarea poate avea loc și pînă la inițierea procesului penal. Mai mult ca atît, împăcarea poate avea loc și după revenirea completului de judecată din camera de deliberare și pronunțarea hotărîrii, și în cazul infracțiunilor mai puțin grave, grave, deosebit de grave, excepțional de grave sau chiar în faza executării pedepsei penale. În aceste situații, însă, împăcarea nu va produce

efectele juridice de înlăturare a răspunderii penale astfel cum se consfințește în art. 109 din Codul penal al R. Moldova, dar va putea fi luată în considerație în calitate de circumstanță atenuantă odată cu soluționarea, la adoptarea sentinței, a chestiunilor enunțate în art. 385 din Codul de procedură penală al R. Moldova.

Dacă împăcarea are loc în faza executării pedepsei penale, efectele acesteia pot fi reflectate în posibilitatea reducerii termenului pedepsei, comutării acesteia cu o pedeapsă mai ușoară sau chiar cu eliberarea persoanei (art. 91 „Absolvirea condiționată de pedeapsă înainte de termen”; art. 92 „Înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă”; art. 107 „Amnistia”; art. 108 „Grațierea” ș.a), faptul împăcării confirmând caracteristica pozitivă a personalității condamnatului.

În majoritatea cazurilor, pe calea medierii penale pot fi soluționate conflictele izvorâte din infracțiuni pentru care răspunderea penală se înlătură prin retragerea plîngerii prealabile sau prin împăcarea părților. Cu toate acestea, împăcarea părților este convenția dintre persoana vătămată și făptuitor, încheiată în scopul de a înlătura consecințele săvârșirii infracțiunii, aceasta putîndu-și produce efectele juridice chiar din momentul punerii în executare a pedepsei penale [8, p. 122-123].

O problemă controversată este cea a respectării termenelor rezonabile ca o garanție a unui proces echitabil. Art. 32 alin. (6) al Legii cu privire la mediere stabilește că procesul de mediere nu suspendă procesul penal. Dintr-un punct de vedere este o prevedere rațională care asigură desfășurarea procesului indiferent de rezultatele medierii [11, art. 6]. Din alt punct de ve-

dere, desfășurarea paralelă a două procese poate provoca părților o senzație de inutilitate a procesului de mediere. În acest aspect, medierea în procesul penal nu are ca scop executarea strictă a legii, ci mai degrabă soluționarea pe cale amiabilă a unui conflict avînd conotații mai mult civile decît penale. Acest fapt semnifică un pas spre dezvoltarea dreptului privat în procesul penal. Pe bună dreptate, în doctrina juridică s-a arătat că efectele autorității de lucru judecat, cunoscute în procesul penal represiv, sînt înlocuite cu efectele autorității de lucru convenit [7, p. 175-176].

Prin urmare, conform regulilor desfășurării procedurii de mediere penală, **procesul de mediere nu se substituie și nu suspendă procesul penal.** În același timp, avîndu-se în vedere că medierea penală poate atrage după sine înlăturarea răspunderii penale prin încheierea acordului de împăcare, **considerăm necesar ca procesul medierii să fie inclus drept un temei de suspendare a procesului penal. Conflictul trebuie să aparțină celor care participă la el, dar să nu fie „furat” de juriști sau de alte persoane care se ocupă de justiție, mai ales în cazurile în care pornirea urmăririi penale poate fi dispusă doar în baza plîngerii prealabile a victimei.**

Mai mult ca atît, propunem ca odată cu adoptarea Legii cu privire la mediere urmărirea penală să poată fi pornită doar după finalizarea procesului de mediere.

În concluzie vom menționa că pe calea medierii penale pot fi soluționate conflictele izvorâte din infracțiuni pentru care răspunderea penală se înlătură prin retragerea plîngerii prealabile sau prin împăcarea părților. Acordul în medierea penală se încadrează în mecanismul împăcării.

Posibilitatea încheierii rapide a unui acord vine în ajutorul victimei unei infracțiuni, care poate dispune rapid de mijloace materiale necesare remedierii fizice a pierderilor suferite. Astfel, conflictul penal, în legătură cu retragerea plîngerii prealabile sau cu împăcarea părților, poate fi soluționat prin mediere.

Recenzent:
V. MORARU,
doctor în drept,
profesor universitar

Referințe bibliografice

1. Viorel Ciobanu, Vasile Rotaru, Victor Zaharia, Igor Dolea. *Justiția juvenilă, Instituția probațiunii în sistemul de drept al Republicii Moldova. Medierea penală.* Chișinău, 2009.
2. V. Rotaru, D. Popa, M. Dilion, X. Ulianovschi, R. Kovali. *Manual de mediere.* Chișinău, 2006.
3. Vasile Dobrinou, Ilie Pascu, Ioan Molnar. *Drept Penal. Partea generală.* București: Europa Nova, 1999.
4. Volonciu N. *Tratat de procedură penală.* Vol. I. București: Paideia, 1998.
5. Mateuț G. *Medierea penală.* În: *Dreptul*, 2007, nr. 7.
6. Institutul de Reforme Penale. *Medierea în cauzele penale. Alternative la detenție.* Chișinău, 2003.
7. *Drept Penal. Partea Generală.* București: Editura HYPERION XXI, 2003, p. 175.
8. Narcis Giurgiu. *Drept penal general – doctrină, legislație, jurisprudență.* Iași: Cantes 2000. Ediția a 2-a.
9. Igor Dolea și colect. *Justiția penală și drepturile omului.* Institutul de Reforme Penale, Chișinău, 2010, p. 188.
10. Володина Л.М. *Механизм обеспечения прав личности в российском уголовном процессе.* Автореф. докт. юрид. наук., дисс. Екатеринбург, 1999, с. 13.
11. *Legea cu privire la mediere, nr. 134-XVI din 14.06.2007.*